

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

Committee of Ministers
Comité des Ministres

RADA EUROPY
KOMITET MINISTRÓW

**Zalecenie Rec(2005)5
Komitetu Ministrów dla państw członkowskich
w sprawie praw dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych**

*(Przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 16 marca 2005 r.
na 919. posiedzeniu Zastępców Ministrów)*

Komitet Ministrów, zgodnie z postanowieniami Artykułu 15.b Statutu Rady Europy,

Stwierdzając, że celem Rady Europy jest osiągnięcie większej jedności pomiędzy jej państwami członkowskimi, między innymi poprzez działania na rzecz przyjęcia wspólnych zasad;

Przypominając funkcjonowanie programu Rady Europy przeznaczonego dla dzieci oraz jej projekt zasad polityki dotyczącej okresu dzieciństwa, w szczególności zalecenia Konferencji poświęconej „Prawom dzieci i zasadom polityki w zakresie okresu dzieciństwa w Europie: Nowe podejście?“, która odbyła się w Lipsku w roku 1996 r., Zalecenia Zgromadzenia Parlamentarnego 1286 (1996 r.) odnośnie europejskiej strategii dotyczącej dzieci, 1551 (2002 r.) w sprawie budowania społeczeństwa dwudziestego pierwszego wieku z dziećmi i dla dzieci: kontynuacja europejskiej strategii dla dzieci (Zalecenie 1286 (1996 r.)), oraz 1601 (2003 r.) w sprawie poprawy losu opuszczonych dzieci w placówkach;

Potwierdzając teksty prawne, dotyczące ogólnej sytuacji dzieci mieszkających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, oraz w szczególności Europejską Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (ETS Nr 5); Konwencję o Prawach Dziecka Organizacji Narodów Zjednoczonych; Europejską Kartę Społeczną (ETS Nr 35) i Zrewidowaną Europejską Kartę Społeczną (ETS Nr 163); Europejską Konwencję Zapobiegania Torturom i Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (ETS Nr 126); Europejską Konwencję o Wykonywaniu Praw Dziecka (ETS Nr 160) i Konwencję o Kontakcie z Dziećmi (ETS Nr 192);

Uwzględniając Rezolucje i Zalecenia Komitetu Ministrów: Rezolucję Nr R (77) 33 w sprawie umieszczania dzieci poza rodziną (placement of children) i Zalecenie Nr R (79) 17 dotyczące ochrony dzieci przed niewłaściwym traktowaniem, Zalecenie No. R (84) 4 dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej, Zalecenie Nr R (87) 6 dotyczące rodzin zastępczych, Zalecenie Nr R (87) 20 dotyczące reakcji społecznej na przestępczość osób młodocianych, Zalecenie Nr R (94) 14 dotyczące spójnych i zintegrowanych zasad polityki rodzinnej, Zalecenie Nr R (98) 8 dotyczące uczestnictwa dzieci w życiu rodzinnym i społecznym, Zalecenie Rec(2001)16 dotyczące ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym, Zalecenie Rec(2003)19 dotyczące poprawy dostępu do praw społecznych i Zalecenie Rec(2003)20 dotyczące nowych metod postępowania z przestępczością osób młodocianych i roli organów wymiaru sprawiedliwości dla osób młodocianych;

Mając na uwadze zasady Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczącej Praw Dziecka, zgodnie z którymi należy unikać umieszczania dzieci poza rodziną, jeżeli jest to tylko możliwe, za pomocą środków zapobiegawczych;

Mając świadomość, że pomimo środków zapobiegawczych, niektóre dzieci będą w dalszym ciągu wymagały umieszczenia poza ich rodziną;

Uwzględniając fakt, że rodzaj miejsca, w którym umieszczone zostanie dziecko musi być uzależniony od potrzeb i najlepszych interesów dziecka oraz, w uzasadnionych przypadkach, jego osobistych poglądów na tę sprawę; poglądy dziecka należy potraktować z należytą powagą, zgodnie z wiekiem dziecka i jego stopniem dojrzałości;

W trosce o to, aby wszystkie dzieci, które umieszczane są poza ich rodzinami, oraz zwłaszcza dzieci umieszczane w placówkach, dorastały w poczuciu godności, w możliwie najlepszych warunkach, bez ich marginalizacji, zarówno w dzieciństwie jak i w dorosłym życiu, oraz aby nie napotykały na żadne przeszkody uniemożliwiające im stanie się pełnoprawnymi obywatelami w społeczeństwach europejskich,

Zaleca, aby rządy państw członkowskich:

1. przyjęły odpowiednie środki legislacyjne i inne, jakie mogą być niezbędne, łącznie z krajowymi wytycznymi i planami działań, aby zagwarantować przestrzeganie zasad i standardów jakości określonych w Załączniku do niniejszego Zalecenia, mając na uwadze osiągnięcie pełnego wdrożenia praw dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, niezależnie od przyczyn oraz charakteru pobytu w placówce;
2. zapewniły, poprzez odpowiednie środki i działania, szerokie rozpowszechnienie niniejszego Zalecenia wśród dzieci i innych odpowiednich osób i podmiotów.

Załącznik do Zalecenia Rec(2005)5

Podstawowe zasady

- Rodzina stanowi naturalne środowisko dla rozwoju i dobra dziecka i rodzice ponoszą główną odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dziecka;
- należy zapewnić w ramach istniejących możliwości środki zapobiegawcze w postaci wsparcia dla dzieci i rodzin, zgodnie z ich specjalnymi potrzebami;
- umieszczenie dziecka poza jego rodziną powinno stanowić wyjątek i jego zasadniczym celem powinno być dobro dziecka oraz jego pomyślna integracja lub reintegracja ze społeczeństwem w możliwie najkrótszym czasie; umieszczenie poza rodziną powinno gwarantować możliwość egzekwowania podstawowych praw;
- pobyt poza rodziną nie powinien trwać dłużej, niż jest to niezbędne i powinien podlegać okresowej ocenie w zakresie zgodności z najlepszymi interesami dziecka, które powinny stanowić priorytet podczas umieszczenia dziecka poza rodziną; należy zapewnić maksymalne wsparcie dla rodziców w aspekcie harmonijnej reintegracji dziecka z rodziną i społeczeństwem;
- dziecko opuszczające placówkę powinno mieć prawo do oceny jego potrzeb i odpowiedniego wsparcia po opuszczeniu placówki w celu zapewnienia reintegracji dziecka z rodziną i społeczeństwem;
- decyzja o umieszczeniu dziecka poza rodziną oraz sam pobyt nie powinny być przedmiotem dyskryminacji związanej z płcią, rasą, kolorem skóry, pochodzeniem społecznym, etnicznym lub narodowym, głoszonymi opiniami, językiem, majątkiem, religią, niepełnosprawnością, urodzeniem lub innym statusem dziecka i/lub jego rodziców;

- procedura, organizacja i indywidualny plan opieki na dzieckiem w placówce, łącznie z okresową oceną decyzji o umieszczeniu poza rodziną, powinny gwarantować prawa dziecka, zwłaszcza prawo dziecka do wygłoszenia opinii; poglądy dziecka należy traktować z należytą powagą, zgodnie z wiekiem dziecka i jego stopniem dojrzałości;
- wszelkie środki kontroli i dyscypliny, jakie mogą być stosowane w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, łącznie ze środkami mającymi na celu zapobieganie własnoręcznej krzywdzie lub zranieniu innych osób, powinny być oparte na przepisach publicznych i zatwierdzonych standardach;
- rodzina dziecka powinna być, w miarę możliwości, zaangażowana w planowanie i organizowanie pobytu dziecka w placówce,
- jeżeli powrót dziecka do jego własnej rodziny nie jest możliwy, wówczas należy zapewnić inne metody opieki lub kontynuację pobytu w placówce, uwzględniając życzenia dziecka i kontynuację jego ścieżki życiowej oraz jego samorealizację i własne potrzeby.

Szczególne prawa dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych

W celu zapewnienia poszanowania dla tych podstawowych zasad i podstawowych praw dziecka należy uznać następujące szczególne prawa dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych:

- prawo do umieszczenia poza rodziną wyłącznie w celu spełnienia potrzeb, które zostały określone jako niezbędne na podstawie oceny multidyscyplinarnej oraz prawo do okresowej oceny decyzji o umieszczeniu poza rodziną; podczas wspomnianych ocen należy szukać alternatywnych rozwiązań i brać pod uwagę opinie dziecka;
- prawo do utrzymywania regularnych kontaktów z rodziną dziecka i innymi ważnymi osobami; wspomniane kontakty mogą być ograniczone lub wykluczone wyłącznie, jeżeli jest to niezbędne dla dobra dziecka;
- prawo rodzeństwa, w miarę możliwości, do przebywania razem lub utrzymywania regularnych kontaktów;
- prawo do tożsamości;
- prawo do poszanowania pochodzenia etnicznego, religijnego, kulturalnego, społecznego i językowego dziecka;
- prawo do prywatności, łącznie z dostępem do osoby, której dziecko ufa oraz kompetentnego podmiotu w celu udzielenia mu poufnego doradztwa w zakresie jego praw;
- prawo do opieki zdrowotnej odpowiedniej jakości, przystosowanej do potrzeb i dobra danego dziecka;
- prawo do poszanowania ludzkiej godności i fizycznej integralności dziecka; w szczególności, prawo do przebywania w warunkach ludzkiego i nieponiżającego traktowania i wychowania bez przemocy, łącznie z ochroną przed karami cielesnymi oraz wszelkimi formami wykorzystania;
- prawo do równych szans;
- prawo do posiadania dostępu do wszystkich rodzajów edukacji, doradztwa i szkolenia zawodowego, na tych samych warunkach jak wszystkie inne dzieci;

- prawo do przygotowania się do aktywnego i odpowiedzialnego obywatelstwa poprzez zabawę, sport, działalność kulturalną, nieformalną edukację i zwiększony zakres odpowiedzialności;
- prawo do uczestniczenia w procesach podejmowania decyzji dotyczących dziecka i warunków życia w placówce;
- prawo do otrzymywania informacji dotyczących praw dzieci i zasad obowiązujących w placówce opiekuńczo-wychowawczej w sposób przyjazny dla dziecka;
- prawo do składania zażaleń do określonego, bezstronnego i niezależnego podmiotu w celu dochodzenia podstawowych praw dzieci.

Wytyczne i standardy jakości

W celu zapewnienia wprowadzenia powyższych zasad i praw należy uwzględnić następujące wytyczne i standardy:

- jeżeli umożliwiają to warunki, należy wybrać miejsce pobytu (umieszczenia poza rodziną), które znajduje się możliwie najbliżej środowiska dziecka i zapewnić rodzicom możliwość wykonywania ich obowiązków oraz utrzymywania regularnych kontaktów pomiędzy rodzicami i dzieckiem;
- należy zapewnić niewielkie pomieszczenia mieszkalne, zbliżone do warunków domowych;
- priorytety powinny obejmować zdrowie fizyczne i psychiczne dziecka oraz jego pełny, harmonijny rozwój, stanowiące kluczowe warunki pomyślnej realizacji planu opieki;
- należy opracować indywidualny plan opieki, oparty zarówno na rozwijaniu umiejętności i talentów dziecka oraz poszanowaniu jego autonomii, jak również na utrzymywaniu kontaktów ze światem zewnętrznym i przygotowaniu do życia w przyszłości poza placówką;
- preferowane są warunki umożliwiające kontynuację edukacyjnych i odpowiednich emocjonalnych więzi pomiędzy personelem i dziećmi, zwłaszcza poprzez stabilność personelu (stała obecność, unikanie przenoszenia personelu do innych placówek);
- należy zaplanować wewnętrzną organizację placówki na podstawie następujących elementów:
 - jakość i stabilność pomieszczeń mieszkalnych;
 - mieszane pomieszczenia mieszkalne, jeżeli wymaga tego dobro dziecka;
 - wysokie standardy zawodowe personelu, korzystającego ze szkoleń dla pracowników;
 - odpowiednie wynagrodzenie dla personelu;
 - stabilność personelu i wystarczająca liczba członków personelu;
 - zróżnicowany personel, szczególnie pod względem płci;
 - praca w multidyscyplinarnym zespole i inne metody wsparcia, łącznie z superwizją;
 - efektywne wykorzystanie dostępnych zasobów dla dobra dziecka;

- środki i specjalne szkolenie w celu nawiązania odpowiedniej współpracy z rodzicami dziecka;
- kodeksy etyczne, opisujące standardy postępowania, które powinny być zgodne z Konwencją Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczącą Praw Dziecka;
- wszystkie placówki opiekuńczo-wychowawcze powinny być akredytowane i zarejestrowane przez kompetentne organy publiczne na podstawie przepisów i krajowych minimalnych standardów opieki;
- na podstawie wspomnianych standardów należy zbudować efektywny system monitorowania i kontroli zewnętrznej placówek opiekuńczo-wychowawczych;
- należy zbierać i analizować odpowiednie dane statystyczne oraz wspierać badania prowadzone dla celów efektywnego monitorowania;
- wszelkie przypadki naruszenia praw dzieci mieszkających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych powinny być karane, zgodnie z odpowiednimi i efektywnymi procedurami;
- należy stwierdzić, że oprócz instytucji publicznych, organizacje pozarządowe, organizacje religijne i inne podmioty prywatne mogą odgrywać istotną rolę wobec dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych; rola ta powinna być określana przez rządy państw członkowskich. Zaangażowanie organizacji pozarządowych nie powinno zwalniać państw członkowskich z ich zobowiązań względem dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, które zostały zawarte w niniejszym Zaleceniu, zwłaszcza w zakresie wprowadzenia odpowiednich standardów, systemów akredytacji i inspekcji przeprowadzanych przez kompetentne organy.